

صور تجلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد (M.A)

نام و نام خانوادگی دانشجوی: **ابراهیم قنواتی** در تاریخ: **۱۳۹۱/۷/۷** رشته: **مشاوره**

از پایان نامه خود با عنوان: **اثربخشی آموزش مشاوره گروهی مبتنی بر نظریه ی آدلر بر کاهش بحران هویت دانش آموزان پسر دوره متوسطه شهرستان هندیجان**

با درجه و نمره دفاع نموده است.

نام و نام خانوادگی اعضاء هیئت داوری سمت اعضاء اعضای داوری

استاد راهنما	۱- دکتر لادن معین
استاد مشاور	۲- دکتر زهرا قادری
استاد داور	۳- دکتر قلتاش
استاد داور	۴- دکتر استوار

دانشگاه آزاد اسلامی

دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی –

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

:

اثر بخشی آموزش مشاوره گروهی مبتنی بر نظریه آدلر بر بحران هویت

دانش آموزان پسر دبیرستانی شهرستان هندیجان

استاد راهنما:

دکتر لادن معین

:

دکتر زهرا قادری

:

ابراهیم قنواتی

تقدیم به :

تقدیم به درگاه حضرت حق که هتم بخشید تا گامی در
مسیر پر فراز و نشیب دانش بردارم ، مسیری که مگر به
اذن او قابل پیمودن نبود.

تقدیم به روح پاک و گرانقدر پدرم
که دعای خدش همیشه بدرقه راهم در مراحل زندگی است

تقدیم به همسر مهربانم و فرزندان عزیزم سارا و پارسا

تقدیر و تشکر:

منت خدای را عزوجل که طاعتش موجب قربت است و به شکر اندرش مزید نیست.

سپاس خداوند را که یکی از آرزوهایم را تحقق بخشید ، تا فرصتی پیدا نمایم و در مقطع تحصیلی دیگر، فرصت یادگیری پیدا کنم . به همین دلیل وظیفه خود می دانم تا از همه کسانی که به نوعی در یادگیری و توسعه علم و دانش مرا همراهی نمودند ، تقدیر و تشکر نمایم .

از **سرکار خانم دکتر لادن معین** به عنوان استاد راهنما که در تمام مراحل این پایان نامه ، با صبر و حوصله و مهربانی ، مرا از رهنمودهای ارزنده خویش بهره مند نمودند ، تقدیر و تشکر می کنم .
سرکار خانم دکتر زهرا قادری ، هیچگاه شکوه کلامتان را فراموش نمی کنم و برای همیشه صلابت نگاهتان را در صفحه رنگی زندگی به یاد خواهم داشت .

همچنین از استادان محترم ، **دکتر قلتاش و دکتر استوار** که داوری این پایان نامه را پذیرفتند ، سپاس گزارم .

در پایان از مدیر گروه های دوره تحصیلی ام ، **سرکار خانم دکتر ژاله رفاهی و دکتر لادن معین** و اساتید محترم ، **دکتر فکری ، دکتر جاوید ، دکتر خسروی ، دکتر فانی ، دکتر خدادادی ، دکتر سهامی و دکتر هنرپروران** که در طول این دوره افتخار شاگردی آنها را داشته ام ، صمیمانه سپاس گزارم .

چکیده:

پژوهش حاضر، با هدف بررسی اثربخشی آموزش مشاوره گروهی مبتنی بر نظریه آدلر بر بحران هویت دانش آموزان نوجوان پسر دوره متوسطه شهرستان هندیجان صورت گرفت. نمونه آماری شامل ۳۰ نفر از دانش آموزان پسر مقطع متوسطه شهرستان هندیجان که به روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای چندمرحله ای انتخاب شده و در دو گروه آزمایشی و گروه کنترل گمارده شدند. از هر دو گروه بوسیله پرسشنامه هویت، پیش آزمون به عمل آمد. سپس گروه آزمایش به مدت ۵ هفته، هفته ای دو جلسه ۹۰ دقیقه ای در معرض متغیر مستقل (آموزش مشاوره گروهی)، قرار گرفت. طرح پژوهش از نوع پیش آزمون و پس آزمون با گروه کنترل و آزمون پیگیری بود و برای تحلیل داده ها از روش تحلیل کوواریانس با کنترل پیش آزمون استفاده گردید. نتایج به دست آمده نشان داد که آموزش مشاوره گروهی مبتنی بر نظریه آدلر باعث کاهش بحران هویت دانش آموزان نوجوان پسر گروه آزمایش در مقایسه با گروه کنترل می شود.

کلید واژگان : مشاوره گروهی آدلری - بحران هویت - نوجوانان پسر - هندیجان

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

چکیده

فصل اول : کلیات پژوهش

۲.....	مقدمه.....
۳.....	متغیر مستقل.....
۳.....	بیان مسئله.....
۴.....	اهمیت و ضرورت پژوهش.....
۶.....	اهداف پژوهش.....
۶.....	سوال پژوهش.....
۶.....	فرضیات پژوهش.....
۶.....	تعریف مفهومی و عملیاتی.....
۶.....	تعریف مفهومی بحران هویت.....
۶.....	تعریف مفهومی مشاوره گروهی.....
۷.....	تعریف عملیاتی بحران هویت.....
۷.....	تعریف عملیاتی آموزش مشاوره گروهی مبتنی بر نظریه ی آدلر.....

فصل دوم : پیشینه تحقیق

مقدمه.....	۹
نوجوانی.....	۱۰
تعریف نوجوانی.....	۱۰
تعریف بلوغ.....	۱۱
نوجوانی از دیدگاه اندیشمندان.....	۱۱
ویژگی های دوران نوجوانی.....	۱۲
ویژگی های جسمی.....	۱۲
جنبه های اجتماعی و روانشناختی بلوغ جنسی.....	۱۳
ویژگی های شناختی.....	۱۳
ویژگی های عاطفی.....	۱۴
ویژگی های اخلاقی.....	۱۵
جوانان و اعتقادات مذهبی.....	۱۶
ویژگی های اجتماعی.....	۱۶
تحولات روانی در دوره نوجوانی.....	۱۷
مهمترین تحولات و تظاهرات بلوغ روانی.....	۱۸
تعریف هویت.....	۲۰
شکل گیری هویت در نوجوانان و جوانان.....	۲۰
هویت چیست؟.....	۲۰
چگونه هویت بررسی می شود؟.....	۲۲
آیا هویت یابی با هوش افراد ارتباط دارد!.....	۲۲

۲۳	هویت از دیدگاه اندیشمندان
۲۳	هویت از نظر آلپورت
۲۴	هویت از نظر فروم
۲۴	هویت از نظر گلاسر
۲۶	هویت از نظر اریکسون
۲۶	مراحل هشت گانه تکامل انسان (تحول من)
۲۷	احراز هویت در برابر پراکندگی نقش
۲۸	اجتماع و هویت یابی نوجوان
۲۹	انواع هویت یابی جوانان
۲۹	تشکیل هویت و نتایج آن
۳۰	عوامل موثر در شکل گیری هویت
۳۱	دیدگاه های مهم دیگر در مورد هویت
۳۲	منزلت های هویت در دیدگاه مارسیا
۳۳	چهار منزلت هویتی به ترتیب ضعیف ترین سطح قدرت من
۳۴	مشکلات هویت یابی و بحران هویت
۳۷	بحران هویت
۳۹	آشفستگی هویت
۴۰	حل بحران هویت
۴۰	مبانی نظری مشاوره گروهی آدلری
۴۰	ماهیت انسان
۴۱	نظریه شخصیت آدلر

۴۱	کل نگری
۴۱	اهداف تخیلی
۴۲	من خلاقه
۴۲	علاقه ی اجتماعی
۴۳	تلاش برای برتری
۴۴	سبک و شیوه ی زندگی
۴۵	احساس های حقارت و مکانیزم های جبران آن
۴۶	ترتیب تولد
۴۷	خود آگاهی
۴۷	اشتباهات اساسی
۴۸	تعریف روان درمانی
۴۸	اهداف روان درمانی در گروه آدلری
۴۸	فرایند مشاوره ی گروهی
۴۹	نکاتی از اصول گروه در کار با گروه
۵۰	مراحل گروه آدلری
۵۵	تکنیک های گروه آدلری
۵۷	نکات مثبت در رویکرد آدلر
۵۸	محدودیت های این رویکرد
۵۸	تحقیقات انجام شده در خارج کشور
۶۱	تحقیقات انجام شده در داخل کشور

فصل سوم : روش شناسی تحقیق

۶۴مقدمه
۶۴جامعه آماری
۶۴حجم نمونه و شیوه نمونه گیری
۶۸ابزارهای اندازه گیری و جمع آوری اطلاعات
۶۸روش جمع آوری داده ها
۶۸روایی پرسشنامه هویت
۶۹پایایی پرسشنامه هویت
۶۹طرح پژوهش
۷۰خلاصه محتوای جلسات آموزش
۷۱ملاحظات اخلاقی
۷۱تجزیه و تحلیل آماری

فصل چهارم : تجزیه و تحلیل داده ها

۷۳مقدمه
۷۳یافته های اصلی پژوهش
۷۴فرضیات پژوهش
۷۴یافته های استنباطی

فصل پنجم : بحث و نتیجه گیری

۷۹مقدمه
----	------------

۷۹.....	بحث در نتایج.....
۸۶.....	یافته های جانبی.....
۸۷.....	نتیجه گیری.....
۸۸.....	محدودیت های پژوهش.....
۸۸.....	پیشنهادات پژوهشی.....
۸۸.....	پیشنهادات کاربردی.....

منابع

۹۰.....	منابع فارسی.....
۹۶.....	منابع انگلیسی.....

پیوست ها

پیوست الف «برنامه و نحوه ی اجرای آموزش مشاوره گروهی مبتنی بر نظریه آدلر»

پیوست ب «آزمون هویت شخصی»

چکیده انگلیسی

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۳۳.....	جدول ۱-۲ چهارمنزلت هویت یابی مارسیا.....
۶۵.....	جدول ۱-۳ توزیع آزمودنی ها برحسب پایه تحصیلی.....
۶۵.....	جدول ۲-۳ توزیع آزمودنی ها برحسب اشتغال مادر.....
۶۶.....	جدول ۳-۳ توزیع آزمودنی ها برحسب تحصیلات پدر.....
۶۶.....	جدول ۴-۳ توزیع آزمودنی ها برحسب تحصیلات مادر.....
۶۷.....	جدول ۵-۳ توزیع آزمودنی ها برحسب تعداد فرزندان.....
۶۷.....	جدول ۶-۳ توزیع آزمودنی ها برحسب ترتیب تولد فرزندان.....
۶۸.....	جدول ۷-۳ توزیع آزمودنی ها برحسب وضعیت اقتصادی.....
۶۹.....	جدول ۸-۳ طرح پژوهش.....
۷۴.....	جدول ۱-۴ میانگین و انحراف معیار نمرات پیش آزمون و پس آزمون و پیگیری هویت.....
۷۶.....	جدول ۲-۴ نتایج تحلیل کوواریانس نمرات هویت.....

فهرست شکل ها

صفحه

عنوان

شکل ۴-۱ مقایسه دو گروه آزمایش و کنترل به تفکیک پیش آزمون، پس آزمون و آزمون پیگری در نمرات بحران هویت.....۷۷

فصل اول

کلیات پژوهش

یکی از مراحل مهم زندگی دوره نوجوانی است. این دوره مهم ترین فرصت برای آموختن، اندوختن و شکفتن است و به این جهت رشد و شکوفایی نوجوانان از جمله موضوع های پر اهمیت در جهان معاصر به شمار می آید و از دغدغه ها و نگرانی های دولت های مختلف محسوب می شود (عصاره ، ۱۳۸۰).

افراد در دوره ی نوجوانی اغلب سوالاتی درباره ی هویت خود در ذهن مطرح می کنند و بعد در جستجوی پاسخ های مناسب و منطقی هستند این موضوع ذهن نوجوانان را به خود مشغول می دارد به طوری که علما ، شعرا و نویسندگان ، اشعار و داستانها و زندگی نامه هایی در این زمینه به نگارش در آورده اند .

در چند دهه ی اخیر مسئله ی بحران هویت^۱ نوجوانان مورد توجه روانشناسان قرار گرفته است که می توان گفت اولین بار اریکسون به این موضوع توجه کرده است .

نوجوانان برای اینکه احساس هویت داشته باشند باید تداومی را در طول زمان در خود مشاهده نمایند . ولی باید این یکپارچگی را در خود احساس کند . یعنی با توجه به قراین موجود ، آنچه در آینده خواهد شد تداوم یافته های ماهمان چیزی است که در سالهای طفولیت وی شکل گرفته است (اریکسون^۲، ۱۹۵۶).

اریکسون می گوید: هویتی را که نوجوان و جوان در صدد است تا به طور روشن با آن مواجه شود این است که او کیست؟ نقشی را که باید در جامعه ایفا نماید چیست؟ آیا او کودک است یا بزرگسال؟ آیا او با وجود نژاد، مذهب یا زمینه های عملی که دارد او را از نظر مردم کم ارزش جلوه می دهد، احساس اعتماد به نفس دارد؟ (شرفی ، ۱۳۷۶، نقل از اکبری، ۱۳۸۷).

¹ - identity Crisis

² -Erickson

هرگاه فرد در یافتن هویت خودش دچار تردید یا عدم قاطعیت شود، دچار بحران، سردرگمی، بی هدفی و یک نوع یاس و افسردگی می شود و در عین حال به یک تصور منفی از خود دچار می گردد که به بحران هویت معروف است (احمدی، ۱۳۷۳، نقل از اکبری، ۱۳۸۷)

متغیر مستقل

بی شک عوامل زیادی در دستیابی به هویت موفق دخالت دارند. یکی از این عوامل آموزش به صورت مشاوره گروهی است. در گروه های آدلری، اعضای گروه براساس هدفها و انگیزه ی خود انتخاب شده و براساس مصاحبه یا پرسشنامه با توجه به نوع مشکلات در گروه های متجانس قرار می گیرند. در گروه های متجانس امکان یادگیری بیشتر می شود. مشاوره گروهی با تعداد حداکثر ۱۰ نفر تشکیل می شود. محتوای بحث کاملاً محرمانه و همراه با رازداری است که این اصل از اهمیت فوق العاده ای برخوردار است. گروه در مکانی آرام، هفته دو بار، به مدت یک و نیم ساعت جلسات خود را تشکیل می دهد.

بیان مسئله

هویت عبارت از افتراق و تمیزی که فرد بین خود و دیگران می گذارد، هویت یک سازه و ساختار روانی و اجتماعی است. نوجوان برای ساخت هویت خود با دو مسئله روبه رو است. مسئله اول، سازگاری با تغییرات بدنی، درونی و شناخت است و مسئله دوم نحوه برخورد با مجموعه ای از نظام های بیرونی و ارزشی است (احمدی، ۱۳۸۷).

از نظر روانشناسی دوره نوجوانی و جوانی دورانی است که در آن بحران هویت بر سازمان های روانی فرد غالب می گردد. بنابراین، نوجوان و جوانی که تشنه هویت خویش است به جستجوی ارزش های گوناگون و گاه متضاد می پردازد و آنها را ارزشیابی می کند و در پایان این دوره بحرانی اساسی از هویت برای وی ایجاد می شود. هویت هر فرد برآیندی از هویت واقعی، هویت آرمانی و هویت موردانتظار است (حاجی بابا، ۱۳۷۱، نقل از اکبری، ۱۳۸۷).

نوجوانانی که در جستجوی شناخت مطلوب از خویش هستند در معرض انتظارات مکرر و گاهی متعارض از سوی جامعه پیرامون خود می باشند و بیشتر این تعارضات را با دیگران و با خود دارند. نوجوان از سویی به والدین خود علاقه دارد و از سوی دیگر از فشار و سلطه آنها بر خود رنج می برد و هم می خواهد مسئول خود باشد و خود تعیین کننده مسیر زندگی خویش باشد و هم خواستار محبت والدین است و به عبارتی در تعارض بین استقلال و وابستگی قرار می گیرد. از سویی می خواهد او را بزرگ بدانند و از سوی دیگر از پذیرفتن نقش ها و مسئولیت بزرگسالان در هراس است. از سویی

خواستار این است که خود هدف خویش را تعیین نماید از سوی دیگر دچار آشفتگی در انتخاب اهداف می گردد این تعارضات نوجوانان را دچار بحران زدگی در رسیدن به وحدت و هویتی منسجم می گرداند (نجم آبادی ، ۱۳۸۵).

طبق نظر مارسیا^۳ (۱۹۸۸) هویت را می توان در سه سطح در نظر گرفت .اول، احساس هویت به توانایی فرد در همخوانی با انتظارات والدین، همراه با یک احساس نسبتاً خوبی از خود بستگی دارد. دوم احساس هویت به فرد این توانایی را می دهد تا خودش را بصورت یک موجود در حال پیشرفت ادراک کند و سوم احساس هویت در رفتارهای اجتماعی خاصی، برای مردان در شغل و در اعتقادات بیولوژیکی و برای زنان در روابط اجتماعی تجلی می یابد و همچنین اریکسون اضافه می کند که هویت و بحران هویت یک دوره تصمیم گیری بهنجار است و دوره ناگهانی بدون نظم یا اجبار ا و همراه با تنش و اضطراب. تحقیقات اخیر نیز حاکی از آن است که بیشتر نوجوانان به اندازه کافی ((من))نیرومندی دارند تا با مشکلات همراه با هویت خوب مقابله کنند (بیابانگرد ، ۱۳۸۶).

برای برخورد با افرادی که دچار بحران هویت هستند از روشهای مختلف درمانی استفاده شده است یکی از این روشها آموزش به صورت مشاوره گروهی است که بیشتر آنها در مراکز آموزشی به کار گرفته اند و نتایج موفقیت آمیزی نیز داشته است (بارت^۴ ، ۲۰۰۰).

به اعتقاد ستیر^۵ (۲۰۰۴) آینده نیازمند انسانی با مسئولیت بیشتر است که توانایی انتخاب داشته باشد، کسی که بتواند براساس احتیاج خود نه بر اساس طرح ریزی که شخص دیگر برای او کرده است برنامه ریزی کند.

سوال اساسی در این تحقیق این است که آیا آموزش به صورت مشاوره گروهی مبتنی بر نظریه ی آدلر بر کاهش بحران هویت دانش آموزان پسر تاثیر دارد؟ پاسخ به این پرسش هدف تحقیق حاضر می باشد.

³-Marcia

⁴-Barrett

⁵-Satir

اهمیت و ضرورت پژوهش

با توجه به این که بیش از چند میلیون نوجوان و جوان در کشور ایران زندگی می کنند، بایستی مشکلاتی را که در مسیر رشد و شکوفایی این قشر از جامعه است را شناخت و برای رفع این مشکلات گامهای مستحکمی در این مورد برداشت. جوانان و نوجوانان بعنوان نسل بالنده، پرتحرک، بانشاط و امیدوارتر نسبت به آینده در همه کشورها خصوصا کشور ما به حساب می آیند. پس توجه به مشکلات آنان مانند توجه کردن و پرداختن به اصلی ترین سرمایه های ملی کشور است. برخورد با نوجوان و جوان تکنیک خاصی دارد. در این دوره نوجوان به حرکات و رفتارهای منطقی نیاز دارد و همه چیز را از دیدگاه رفاقت، صمیمیت و دوستی قابل حل می داند. لذا در این سن به هیچ وجه حرف هایی را که از راه تحکم و امر و نهی باشد، نمی پذیرد و با آموزش صحیح شناخت و ایجاد تغییراتی مثبت و در نگرش آنها می توان بهداشت روانی آنها را تامین نمود. این تحقیق در این زمینه حرکت می کند تا براهمیت آموزش مشاوره گروهی مبتنی بر نظریه ی آدلر در مدارس و مراکز آموزشی بتواند یکی از راههای مؤثر در مقابله با بحران هویت را به افراد آموزش داد تا در مراحل مختلف زندگی بویژه در دوره جوانی و نوجوانی از آن استفاده نمایند. با آموزش مشاوره گروهی مبتنی بر نظریه ی آدلر می توان انسانهای اندیشمند، خلاق، سرزنده، بانشاط و شجاع تربیت نمود. انسانهایی که می خواهند برای حل مشکلاتی که در دنیای خود با آن روبه رو هستند، تلاش کنند، هرچند که نتوانند همه آنها را حل کنند ولی به حل پاره ای از آنها موفق خواهند شد. نوجوانی دورانی است که هرفرد با انواع بحرانهای قبلی خود، از کودکی تا نوجوانی روبه رو می گردد. لذا از یک منظر دورانی طوفانی مخاطره آمیز و متشنج است و از منظر دیگر فرصتی دوباره است که به زخمهای کهنه و درمان نشده که اکنون سربپرون آورده اند برای درمان پرداخته شود (اکبری، ۱۳۸۷).

همان گونه که اریکسون معتقد به تحول و رشد آدمی در تمام عمر است، نوجوانی مرحله مهمی است برای مرتفع کردن مشکلات تحولی کودکی تا نوجوانی. اگر از این فرصت مناسب استفاده شود و نوجوان به اکتساب هویت دست یابد، بهداشت روانی او تامین گردد، آماده پذیرش نقشهای متناسب اجتماعی و حرکت به سوی اهداف رشدیافته خویش می گردد. اما اگر این مرحله به خوبی پشت سر گذاشته نشود با مشکلات فردی و اجتماعی متعددی از قبیل: آشفتگی و عدم قبولی مسئولیت و نقشهای مناسب اجتماعی، شکست وعدم رضایت در ازدواج و زندگی زناشویی، بزهکاری، اعتیاد و... را به دنبال دارد. لذا در اولویت قرار دادن پژوهشهای مرتبط با بحران هویت می تواند این مشکل مهم اساسی را حل کند و از معضلات و آسیب های اجتماعی دیگر جلوگیری کند برای اینکه نوجوانان بتوانند استعدادهای ذهنی و توانایی های عقلانی خود را به کارگیرند بایستی از تعادل شخصیت، اعتماد

بنفس، پذیرش خویشتن و استقلال در اندیشه و عمل برخوردار باشند و این شرایط فراهم نمی شود مگر اینکه نوجوانان و جوانان توانسته باشند به هویتی مستقل، منسجم و یکپارچه دست یابند. اهمیت این تحقیق در این است که اولیا و مربیان را متوجه وظایف و مسئولیتهای خود در زمینه ی هویت یابی نوجوانان می کند ، تا شرایطی فراهم کنند تا فرد مهارتهای اساسی برای کنار آمدن در بحرانها را کسب نموده و با احساس مسئولیت در قبال اعمال و رفتار فرد تصویر کما بیش روشن از خود، موقعیت اجتماعی و آینده داشته باشند (سلامت ، ۱۳۸۶).

اهداف پژوهش

هدف پژوهش: تبیین میزان اثربخشی آموزش مشاوره گروهی مبتنی بر نظریه ی آدلر بر کاهش بحران هویت دانش آموزان پسر دوره متوسطه شهرستان هندیجان

فرضیات پژوهش

۱- آموزش مشاوره گروهی مبتنی بر نظریه ی آدلر بر کاهش بحران هویت دانش آموزان پسر دوره متوسطه شهرستان هندیجان تاثیر دارد.

۲- اثر بخشی آموزش مشاوره گروهی مبتنی بر نظریه ی آدلر بر کاهش بحران هویت دانش آموزان پسر دوره متوسطه شهرستان هندیجان تحت تاثیر ویژگیهای دموگرافیک (پایه تحصیلی، شغل مادر، تحصیلات پدر، تحصیلات مادر، تعداد فرزندان خانواده، ترتیب تولد فرزندان، درآمد خانواده) است.

تعاریف مفهومی و عملیاتی

تعریف مفهومی

بحران هویت

بحران هویت عبارت است از اختلال درونی و نامطمئن درباره نقش شخصی در آینده که شروع آن در نوجوانی است. ابعاد اختلال می تواند شامل انتخاب شغل، الگوی دوستی، مذهب، ارزشهای اخلاقی و جهت گیری جنسی باشد اختلال بوسیله یک ناتوانی در تصمیم گیری مربوطه به ابعاد ذکر شده و توجه به خود شخص بیشتر از حوادث بیرونی باشد و همچنین بیگانگی از خانواده عملکرد تحصیلی ، شغلی پایین ممکن است نتیجه این اختلال باشد (اریکسون ۱۹۶۸).